

Bortlämnad men inte bortglömd

En kvalitativ studie kring fosterhemsplacerade barns liv i Karlstad stift kring sekelskiftet

Rebecka Frank

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Ämneslärarprogrammet Historia

B- uppsats

10.5 hp

Handledare Daniel Alsarve

Examinator Anders Forsell

September 2019

Innehåll

Inledning	1
Syfte	1
Forskningsläge.....	1
Undersökningsfrågor	1
Material och Avgränsningar	5
<i>Avgränsning och urval</i>	6
Teori och Metod	6
<i>Tolkning av teori och metod – denna studien</i>	7
Bakgrund	8
Undersökning och Resultat	10
Margareta Sofia Johansson	10
Ebba Ingeborg Katarina Säll	11
Karl Ludvig Eriksson	13
Carl Gustaf	15
Karin Charlotta	16
Rut Natalia Pettersson	18
Erik Vilhelm Jansson	19
Johanna Sofia Sundstrand	20
<i>Sammanfattning Resultat</i>	21
Analys och Diskussion.....	21
<i>Framtida forskning</i>	23
Sammanfattning	23
Käll- och Litteraturhänvisningar	

Inledning

Vi vet att barndomen påverkar vuxenlivet. Och det är vi vuxna idag som har ett ansvar över att se till att varje liv som tillkommer på denna jord ges samma möjligheter och goda förutsättningar att växa upp i en trygg miljö. Många av oss har haft turen att växa upp i lyckliga familjekonstellationer, kanske med en mamma och pappa, eller med enbart en mamma och syskon. Dagens samhälle har en utvecklad barnomsorg och rådande sociala normer som gör det möjligt och accepterat för exempelvis unga ogifta kvinnor att få barn. Samtidigt som de inte får sämre livsmöjligheter för det. Men så har det historiskt inte alltid varit. I takt med att världen också förändrats till en plats där människor flyttar och rör på sig, samt en ökad migration av unga människor som flytt krig eller dylikt. Finns det ytterligare viktiga aspekter i att bidra med forskning, meningsutbyten och eventuella förbättringar kring Sveriges sociala omsorg i nutid. Barnen kommer alltid att finnas och vara ett aktuellt ämne, de är framtidens beslutande medborgare och bör ges en uppväxt med bästa möjligheterna till detta.

Denna uppsats kommer att handla om fosterbarn, fosterhem och social omsorg i Karlstads stift under 1900-talets början med utgångspunkt i Allmänna Barnhusets diarier rörande utlämnande barn till fosterfamiljer år 1899. Studien har funnit åtta barn som utlämnats från barnhuset till Karlstads stift under 1899, en tid då Sverige som välfärdsstat växte fram och en rad nya lagstiftningar kom att förbättra och förändra den tidigare sociala omsorgen. Att studera frågan kring fosterhem är vidare intressant att studera då det förutom personlig kunskap kring enskilda historiska individer också säger mycket om samtidens politiska system, människosyn och föräldraskap. Detta gör fenomenet kring fosterhem och frågan komplex, denna studie studerar enbart en liten aspekt av detta bredare problemkomplex men tillhandahåller en redogörelse kring den individuella aspekten kring fosterbarns livsöden och koppling till såväl rådande ideal som samtida utveckling rörande barnomsorgen i Sverige kring sekelskiftet.

Syfte och Undersökningsfrågor

Det övergripande syftet med denna studie är att undersöka villkoren för fosterhemsplacerade barn i Karlstads stift kring sekelskiftet 1900 ur ett individuellt perspektiv. Frågorna som ställs är:

- *Hur såg Barnhusbarnens liv ut i fosterhemmen i Karlstads stift och hur eventuellt förändrades villkoren?*
- *Präglades deras barndom och uppväxt på ett särskilt i jämförelse med andra barn?*

För att svara på dessa frågor kommer jag dels att utgå från källmaterial från Allmänna Barnhusets arkiv, en rad andra digitaliserade register samt diskutera dessa resultat med tidigare forskningsresultat.

Forskningsläge

Det finns en mängd material som omnämner barnavården och Allmänna Barnhuset. Studien har valt att enbart bifoga information om det material som studien använt i uppsatsen.

Arkivarien och forskaren Beata Losman skriver i sin rapport *Okända kvinnors röst – Landsbygdskvinnor i 1800-talets Värmland* (1983) om det som denna studies bakomliggande tanke grundar sig i, nämligen hur mycket uppväxtförhållandet betyder för barnens framtida liv.¹ I rapporten, som är en del av föreningen Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, en förening bestående av kvinnor verksamma inom forskning, undervisning och studier vid högskolorna i Göteborg. Föreningen har flera målsättningar men syftar bland annat till att sprida kvinnoforskning och verka för en ökad spridning i den kvinnliga aspekten i bland annan undervisning och kurslitteratur. Rapportens syfte är att konkretisera den bild kring relationer mellan det manliga och kvinnliga könet, med fokus på kvinnors röst och kvinnlig ställning i 1800-talets Sverige. Den primära grupp som studeras i rapporten är kvinnor på landsbygden.²

Losman redogör i rapporten för omsorgen om barnen. Hon skriver bland annat att bristande uppväxtförhållandena kan vara en del till att människor hamnar snett senare i livet. Även svår social bakgrund och utomäktenskaplighet vid födseln kan påverka. Losman tar i rapporten upp studier som visar på att kvinnor i 1800-talet som dömts för brott oftast haft svårare uppväxtförhållande. Denna tes exemplifieras av författarinnan i rapporten genom berättelser kring en studerad kvinnoperson som häktats för stöld och återfinns i ett brev till en Pastor 1845. Kvinnan är fött utom äktenskapet kring 1828 som dotter till en smed och piga. Hennes första år i livet spenderades hos sina äldre morföräldrar men vid deras bortgång hamnade hon hos sin mamma igen och hennes nya man. Där beskrivs stämningen inte vara så bra, bland annat på grund av moderns ”oförståndiga och ojämna behandlingssätt”³. Flickan lämnade därför hemmet vid 10 års ålder. Losman trycker på att kvinnans chans för ett ”drägligt liv” efter anklagningarna om brott vid 18 års ålder var rimligen små.⁴

Den bok som varit huvudsaklig inspiration för den egna studien är socialarbetaren Lillemor Falks *Frukta gud och föreståndarinnan* (2015). I den redogör Falk om den sociala omsorgen av Värmlands barn och unga. Hon behandlar i boken barnavården under en hundraårsperiod mellan 1845 till 1945 men följer hur utvecklingen vidare fortlöpt fram till 2000. Denna redogörelse är ytterligare intressant för studiens både bakgrundsperspektiv, men även för Falks genomförda studie kring både värmländska barnhem och barnhemsvård. Den egna studien har även gynnats av bokens utbud av egna berättelser och redogörelser för rådande samhälle. Falk har även arbetat inom olika områden kring social omsorg, däribland barnavård på olika platser i landet.⁵

Att Falk har varit verksam inom just barnavård kan anses som ett tendentiöst problem. Vissa kan mena att Falks förmåga att kunna ställa sig objektiv till källmaterial och forskning rörande just barnavård kan ifrågasättas då det varit hennes profession. De kan mena att dessa underliggande erfarenheterna kan göra det svårt att inta en objektiv roll utan att omedvetet integrera egna känslomässiga argument eller egna erfarenheter. Denna studie kan förstå problematiseringen, men ställer sig å andra sidan bakom det faktum att Falk besitter en ofantlig mängd kunskap som inte går att utläsas ur arkivmaterial. I och med sina erfarenheter och sin profession besitter Falk förmågan att med sin studie och denna bok tillvägagöra och göra historiska människors livsöden,

¹ Beata Losman, *Okända kvinnors röst: Landsbygdskvinnor i 1800-talets Värmland*, Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning Rapport 1983:1, Göteborg, s. 17

² Ibid s. 2

³ Ibid s.17

⁴ Ibid

⁵ Lillemor Falk, *Frukta Gud och föreståndarinnan*, (Eget Förlag: 2015) s. 6-7

erfarenheter som såväl förutsättningar verklighetsförankrade. Detta ger inte bara vetenskaplig tyngd utan också bidrar också till en allmän förståelse- något som den egna studien även syftar till. Därför är materialet användbart och ett hjälpmedel till studiens egna genomförande och analys.

Falk beskriver att orsakerna till omhändertagandet när det kommer till barn framgår av barnhemsmaterial vara lika det som beskrivs av Allmänna Barnhuset, nämligen framförallt fattigdom, sjukdom och vanvård.⁶ Falk omnämner även Allmänna barnhuset i sin bok när hon talar om det som hon anser som minimal hjälp från rådande samhället, framförallt när det gäller fattiga mödrar. Falk menar vidare att den social kontroll rörande omhändertagna och fosterhemsplacerade barn blev bättre i och med 1902 års barnavårdslag.⁷ Författarinnan omnämner även i boken något som är mycket relaterat till denna studie, nämligen att omplaceringar av små barn var vanliga och att unga barn kunde omplaceras flera gånger under kort tid. Denna studie berör även den en sådan miljö där flertalet omplaceringar är vanliga. Falk redogör för att anledningarna till att barn omplacerades kunde bero på olika faktorer. Exempelvis kunde fosterföräldern eller fosterföräldrarna blivit sjuka och därför inte kunnat omhänderta barnet eller så ansågs barnet för bångstyrigt för fosterföräldrarna och lämnades tillbaka till barnhuset istället.⁸

En studie som gjorts kring fosterbarnsvård den senaste åren är professorn och historikern Johanna Sköld och historikern Ingrid Söderlinds studier *Fosterbarn i tid och rum – Lokal och regional variation i svensk fosterbarnsvård cirka 1850–2000* (2014). Den är en del av Linköpings universitets avdelning för Socialt arbete, Institutet för Framtidsstudier, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier och Tema Barn.⁹

Det är en mycket omfattad studie som berör ett brett spektrum av fördjupade ämnen kring just fostervård. Det är främst det första kapitlet i studien som är intressanta för den egna studiens forskning och analys. Ämnet för Sköld och Söderlinds bok, som skrivits med bidrag av Ann-Sofie Bergman, är hur fostervården organiserat och hur förändringsprocesser likväl som kontinuitet som går att urskilja ur ett historiskt perspektiv.¹⁰ Det första kapitlet genomgår fosterbarns historia ur ett rumsligt perspektiv och beskriver bland annat att fosterbarn inte varit något ovanligt under historien. Det behövs inte blicka långt bak i generationerna för att finna utplacerade barn eller kontakter med fosterbarn eller fosterhem i byn, hos släkt eller bland skolkamrater. Sköld och Söderlind beskriver även att fosterhem och fosterbarn är ett känt ämne i litteraturen, såväl ny som äldre.¹¹

Boken tar även upp att barn blivit till fosterbarn av olika anledning och att detta skett på olika villkor. Som tidigare nämnt av forskningsläget kan det ha rört sin om ett tvång, tidigare beskrivits som vanvård, eller så har barnen flyttat till fosterhem på föräldrarnas önskan. Det som tidigare

⁶ Ibid s. 25

⁷ Ibid s. 9-10

⁸ Ibid s. 41

⁹ Johanna Sköld & Ingrid Söderlind, *Fosterbarn i tid och rum: Lokal och regional variation i svensk fosterbarnsvård ca 1850-2000*, (Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2014) s .7

¹⁰ Ibid s. 9

¹¹ Ibid

beskrevs som en vilja att ge sitt barn bättre tillvaro och möjligheter att växa upp utan exempelvis fattigdom eller missbruk.¹² Boken tar även upp det som kommer att kallas för Sveriges första barnavårdsagar. Dessa tre lagar som inskaffades 1902, är av stor betydelsefulla för denna studie då den berör samma tidsperiod. ”/.../ en lag gällde vanartiga barns uppfostran, en gällde behandlingen av minderåriga förbrytare och en reglerade fosterbarnsvård”.¹³ Lagstiftningen ledde enligt författarna till att barnavården förändrades och blev en nationell stor betydelse för offentligheten, något som den fortsatte att vara i drygt hundra år.¹⁴

Avslutningsvis har studien också tagit del av författaren och journalisten Eva F Dahlgren skildring *Vad hände med Barnen?* (2017). Med forskning och studie i arkiven sammanställs denna boken som en kronologisk följd av sanna berättelser där innehållet centrerar kring människors värde under 1900-talets första hälft. Denna bok är den sista delen av författarinnans tematiska trilogi och berör nu barn till så kallade *fallna kvinnor* alltså kvinnor som liknas vara sedeslösa och bärande på könssjukdomar – det kan höra samman med prostitution. Dessa kvinnor var också ofta mödrar till utomäktenskapliga barn, några av dessa som författarinnan studerar.¹⁵ Boken rör sig i en samtid i början på 1900-talet då det moderna välfärdsystemet utvecklas. Trots nya lagstiftningar inom socialomsorgen och ett ökat samhällsenligt intresse för barnomsorg så är Dahlgrens bok en redogörelse för en dyster samtid där barn vanvårdas och utnyttjas i fosterhem. Samtidigt som arbetarfolken bor i trångbodda lägenheter och barn sover i byrååldor.¹⁶ Dahlgrens bok säger lika mycket om samhället som den säger om fosterbarnens liv och fokuserar också på framväxten av det filantropiska ”fosterbarnens ö” i Stockholms skärgårdsö: Gålö.

Denna bok har framförallt fungerat som ett komparativt perspektiv till den egna studiens analys och diskussion. Livsberättelserna och dem individuella öden som beskriv av Dahlgren har varit hjälpsamma som jämförelse till studiens egna informanter. Avslutningsvis tillhandahåller den även en viktig redogörelse för den egna studiens inledande tes – att barndomen påverkar vuxenlivet och hur nutida spår från äldre generationer lever kvar i den enskildes identitet.

Vad kan vi ta med oss från tidigare forskning?

Sammanfattningsvis kan vi ta med oss att ideal och synen på utomäktenskapliga barn och könssjuka kvinnor spelade roll för identitetsbildningen hos fosterbarnen. Vi kan även reflektera över att sekelskiftet är en föränderlig tid oss också i att nya lagar rörande barn uppkommer (1902 exempelvis) och att samhället utvecklar ett nytt intresse den sociala omsorgen och tar ett nytt starkare ansvar. Den tidiga forskningen visar även på en ogifta moderns svåra position i samhället både inom arbetslivet och överlag inom den rådande samhällsstrukturen. Den tidigare forskningen lär oss också att framväxten av rörelser inom filantropi ökade i andra hälften av 1800-talet och att förutom fosterhems så var likande intuitioner som flickhem, uppfostringsanstalter och barnhem av olika slag vanliga.

¹² Ibid s. 11

¹³ Ibid s. 14

¹⁴ Ibid s. 15

¹⁵ Dahlgren, Eva F, *Vad hände med barnen?*, (Stockholm: Forum, 2017) s. 19

¹⁶ Ibid s.43

Material och Avgränsningar

Denna studie har främst tagit del av det arkivmaterial från Allmänna Barnhuset som finns i Stockholms stadsarkiv. Det främsta materialet som använts i denna studie är Allmänna Barnhusets rullor 1800 – 1916, en diarieförd registrering över intagna och utlämnade barnhusbarn. I detta material hittas varje barnhusbarns akt där namn på barnet, om angett namn på föräldrarna, födelse-, dop- och inskrivningsdatum återfinns. I dessa akter finns även uppgifter om utlämnandet av barnet, inspektionsanteckningar rörande anmärkningar och vidtagande åtgärder såväl som underhållsbidrag och eventuellt understöd från fattigvården. Det finns i dessa rullor och akter även hänvisningar till andra register så som äldre barn över 1 år (ÄB) och späda barn (SpB). Dessa rullor över inkommande barn har tagits del av digitalt på Stockholm Stadsarkivs hemsida. Utöver detta finns det också hänvisningar till Allmänna Barnhusets diaries i rullorna, dessa diaries har även använts som material till studien för att finna information om barnhusbarnen. Dessa diaries tillsammans med resterande arkiv återfinns att ta del av på Stadsarkivet i Stockholm.

Av dessa rullor valdes årtalet 1899 då studien var intresserad av att se hur sekelskiftets nya lagar kring barn och utvecklandet av den sociala omsorgen uttryckte sig. 1899 var 454 stycken barn inskrivna på Allmänna Barnhuset. Av dessa fann studien åtta barn som utlämnats till Karlstads stift, fem flickor och 3 pojkar. Dessa barn blev studiens informanter. Sex av dessa barn var döpta i Stockholms församlingar och två i Uppsala. I materialinsamlingen valdes Karlstads stift som ort för studie då materialsituationen (åtta informanter) beräknade tillgodose studien med tillräckligt material för att vara prövbar.

Efter att barnen fyllt 14 år, inspekterades jag inte längre kontinuerligt av Barnhuset utan för att studien skulle finna mer information om barnens senare liv har även andra arkiv och databaser används. Följande register och databaser är använda och återfinns på Riksarkivets hemsida i den digitala forskarsalen:

- Folkräkningar över Sveriges befolkning 1890 – 1930
- Församlingsutdrag 1860 – 1940
- SCB födda, vigda, döda 1860 – 1948

Dessutom har barnhusbarnen och deras biologiska föräldrar (om dessa angetts) sökts efter i fler register för att finna potentiella vägar deras liv kan ha tagit. De flesta av studiens berörda barn döptes i Stockholm, studien ansåg det som en möjlighet då att en del av barnens föräldrar kanske bott eller vistats i Stockholm. Eftersom en bild kan tala när ord inte finns, söktes Barnhusbarnens egna namn och föräldrarnas namn bland Stockholmspolisens signalementfotografier 1869 – 1920. Inga återfanns där. Likadant gjordes i registreringen över Frigivna straffarbetsfångar, inga träffar fanns där heller. Slutligen söktes även Barnhusbarnens namn i databaserna Vigselregister och Dödregister. Inga träffar återfanns där heller, men det kan vara på grund av dessa databaser bara omfattar Gotland, Jämtland och Västernorrlands län. Studien kunde av dessa uppgifter finna att inga av dessa barn flyttat eller bofast sig i ovannämnda län eller återfinns ha en bakgrund av brott.

Avgränsning och urval

Studiens avgränsning och urval är gjort med viss bakomliggande tanke och bakgrund. Forskningsprocessen är både tidskrävande och behöver få ta tid. Studien har funnit att tiden varit knapp för att fördjupa sig så pass mycket som önskats men att resultat trots allt uppnått. Som tidigare nämnt under rubriken teori och metod så var materialinsamlingen för att uppfylla den kvalitativa metodens vetenskapliga grund en utmaning. Mängden material som finns om respektive barnhusbarn varierar och information kring barnens senare liv mycket knapp och svårtillgänglig med tidsaspekten i åtanke. Studien har med målsättningen att finna tillräckligt vetenskapligt källmaterial, letat information från olika vinklar och från olika informationsgivare i form av databaser och register. Studien har funnit det bitvis utmanande men menar att detta å andra sidan varit ett sätt att försöka fördjupa uppsatsen och finna inblickar i barnens liv från olika synsätt. Det med målsättningen att förankra vetenskapen och försöka göra resultatet mer relaterat till verkligheten.

Teori och Metod

Denna studie kommer att ta hjälp av en kvalitativ metod för att besvara frågeställningarna. Med en kvalitativ metod menar fil. dr och professorn i omvårdnadsforskning Henny Olsson och fil. dr och docenten i medicinsk sociologi Stefan Sörensen i sin bok *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv* (2007), att forskaren försöker ge beskrivande data. Denna studie kommer alltså att med hjälp av mänskliga data (information om barnet) försöka undersöka hur fenomenet, i denna studiens fall fosterhemslivets påverkan på barnets framtid, är konstruerat. Den kvalitativa metoden är vald för studien då ”Kvalitet är en karaktär eller egenskap hos någonting, medan kvantitet är mängden av denna karaktär eller egenskap”.¹⁷

Denna studie berör också hermeneutisk vetenskapsteorin då forskningen även har som avsikt att försöka fånga upp upplevelser som barnen kan ha haft som fosterbarn och försöka att analysera, förstå, uttrycka samt tolka dessa i sitt sammanhang. Något som Olsson och Sörensen beskriver i sin bok.¹⁸ Bengt Starrin, professor i socialt arbete och socialpolitik, och Per Gunnar Svensson, professor och forskningsledare förklarar i sin *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (1994) det som Olsson och Sörensen också är inne på och förklarar att termen hermeneutik betyder ”att tolka” eller ”att förklara”.¹⁹ Det finns olika typer av vetenskaplig metod, denna studien kommer att förutom kvalitativ metod också använda sig av tendenser av abduktion. Uppsatsen omfattas av begränsad tid och slutsatser vill kunna härledas ur den insamlade data och observationer som gjorts snarare än formell teori.

Mats Alvesson, företagsekonom och professor, och Kaj Sköldberg, professor inom företagsadministration förklarar abduktion i sin bok *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi*

¹⁷ Olsson, Henny & Sörensen, Stefan, *Forskningsprocessen- kvalitativa och kvantitativa perspektiv*, (Stockholm: Liber AB, 2008) s. 19

¹⁸ Ibid s. 100

¹⁹ Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, (Lund: Studentlitteratur, 1994) s.58

och kvalitativ metod (2017) som den metod som används främst vid fallstudiebaserade undersökningar. Abduktionen kan enligt författarna också ses som en invecklad kombination av både induktiv och deduktiv förklaringsmodell. Författarna förklarar det såhär, ”Induktion utgår från empiri och deduktion från teori. Abduktionen utgår från empiriska fakta liksom induktionen, men avvisar inte teoretiska förföreställningar och ligger i så måtto närmare deduktionen”²⁰. Det finns en rad olika områden där abduktion används som förklaringsmetod. Alvenson och Sköldberg (2017) omnämner i sin bok främst medicinska diagnosställande och feldiagnostisering inom teknikens system. Enligt författarna har metoden också varit lukrativ inom lyrikanalys då den där har överensstämmelser med hermeneutiska handlingsätt. För den egna studien är det främst förmågan att med abduktion, som metod, kunna få den empiriska praktiken att förbättras med förhoppning att bidra till mer kunskap.²¹

Tolkning av teori och metod – denna studien

De hermeneutiska inslag som går att se i texten grundar sig fullständigt på termens huvudsakliga betydelse att tolka, säga, förklara etcetera. Enligt Nationalencyklopedin betyder termen Hermeneutik ”läran om tolkning”²² och att praktisera hermeneutik är för studien viktig för att uppnå syftet. Studiens genomförande och framförallt analys har funnit stöd i utskrivna teoretiska förutsättningar för hermeneutiker som Starrin och Svensson (1994) tar upp i sin bok:

1. ”Förståelse av mening sker alltid i ett sammanhang eller i en kontext”.
2. ”I varje tolkning eller förståelse är delar beroende av helheten och vice versa”.
3. ”Varje förståelse förutsätter eller bygger på en bestämd förförståelse”.
4. ”Varje tolkning föregås av vissa förväntningar eller förutfattade meningar”.
5. ”Det finns en nivå i tolkningsprocessen där man inte hundra procentigt kan skilja mellan subjekt och objekt. /.../ Detta gäller speciellt i studiet av människan. Det finns en nivå i mänsklig erfarenhet där människan och världen utger en odelbar helhet”.²³

Viktigt att notera att denna studien inte syftar till att praktisera abduktion som renodlad förklaringsmetod – utan att studien inspirerats av det innovativa grepp den tillför till empirisk forskning. Denna studie studerar åtta informanters livsöden och ses därför inte som en oväntad fallstudie som abduktion vanligen används vid. Men den individuella prägel som den egna studien har, samt viljan att kunna jämföra särenlighet som uttrycksform, gör att valet av metod föll på den. Precis som abduktion som metod, använder studien sig av jämförelser och underliggande mönster. Det är en djupare förklaringsmodell som likt den egna studien omfattar förståelse.²⁴ För att konkretisera vad abduktionen i denna studie består av bör sägas att materialinsamlingen och analysen varit en kreativ och oförespådd process. Författaren har i denna process ständigt letat efter nya samband och kopplingar för att bidra med nya kunskaper och förståelser. Denna process har pendlat mellan både det empiriska och teoretiska. Småskaligt och

²⁰ Alvenson, Mats & Sköldberg, Kaj, *Tolkning och reflektion- vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2017) s. 14

²¹ Ibid s.13

²² *Nationalencyklopedin*, hermeneutik.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hermeneutik> (hämtad 2019-08-13)

²³ Starrin & Svensson (1994) s. 59

²⁴ Alvenson & Sköldberg (2017) s. 13

storskaligt – för att i slutet av forskningsprocessen inte bara kunna besvara frågeställningarna utan även försöka bidra med nya perspektiv och samband.

Forskningsetiken är också viktig att ta hänsyn till. Studien är en mindre studie som behandlar enbart en fåtal informanter och som samhällsforskare är det då viktigt att förhålla sig etisk. Valet att individualisera studien kommer med ett större ansvar att respektera och på ett bra sätt värda om informanternas värdighet. Studien har tagit del av Martyn Denscombes *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (2009) där det står beskrivet att forskaren bör verka enligt en ärlig stil och respektera informanternas integritet.²⁵ Denna studie berör människor som lämnats bort för mer än hundra år sedan och informationen som används har analyserats etiskt innan inskrivande och visat sig inte varit skadlig för dessa informanter. Dessa uppgifter tillhandahålls även till offentligheten genom offentlighet- och sekretesslagen.

Avslutningsvis vill denna undersökning göra ett försök att utforma en vetenskaplig rapportering där individualitet och livsöden ligger i fokus. Genom att studera fosterhem och fosterhemsplacerade barn kan studien också lära mycket om hur det kollektiva samhället såg ut kring sekelskiftet. Studien vill inte kalla barnen som studerats för deras barnhusnummer utan i stället visa på den enskilda personen som uppfostrades, och den människan som växte fram. Barnen i denna studie delar en gemensam identitet i att vara barnhusbarn och blivit bortlämnande, men viktigt för studien är att se barnen för de individer de är och därför i studien benämna dem med deras namn.

Bakgrund

För att kunna sätta undersökningen och resultatet i en tydligare kontext följer nedan en mindre redogörelse kring hur samhället såg ut i slutet på 1800 talet och hur det senare kom att förändras kring sekelskiftet. Bakgrundsavsnittet syftar främst till att redogöra kring aspekter såsom barnadödlighet, samhällsordningar, rådande samt utvecklade lagar, familjebildningar och storlek, samt dåtidens politiska utmaningar.

Sverige innan sekelskiftet var ett samhälle där urbanisering och framväxten av städer gick i gemensam linje med industrialiseringen. Susanna Hedborg och Lars Kvarnström beskriver det svenska samhället i sin bok *Det svenska samhället 1720–2010 – Böndernas och arbetarnas tid* (2013). Intressant för denna studie är Kung Gustav III införande av det så kallade Barnamordsplakatet 1778. Detta var en åtgärd för att minska det högt antal av barnamord som begicks i samhället. Plakatet gjorde det för kvinnor lagligt att mot betalning kunna lämna bort sina nyfödda barn utan att behöva ange sitt eget eller faderns namn.²⁶ Efter denna lagstiftning går det av statistik att utläsa att det föddes mer utomäktenskapliga barn under 1800-talet jämfört med

²⁵ Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, (Lund: Studentlitteratur, 2009) s. 193

²⁶ Hedborg, Susanna & Kvarnström, Lars, *Det svenska samhället 1720–2010 – Böndernas och arbetarnas tid*, (Lund: Studentlitteratur, 2013) s.75

tidigare. Visa kan hävda att Barnamordsplakatet främjade en sorts sexuell revolution då även antalet gifta par började minska. En annan förklaring kan ligga i kyrkans minskade inflytande på människors privata liv.²⁷

Att lämna bort sina barn var dock dyrt på 1800-talet och många ogifta kvinnor hade inte kapital att betala. Vanligheten av att bli amma som yrke kan kopplas till denna tid, för att betala för att lämna bort sitt barn till ett barnhus kunde man gå med på att under en viss tid amma ett annat barn. I Stockholm var yrket amma verkligt fram till 1937. Att vara amma var även för ogifta kvinnor ett attraktivt yrke, förutom barnhus fanns arbetsgivare i överklassen. Genom att bli amma säkerställde fattiga kvinnor behov som mat, husrum och i vissa fall kläder. Arbetsmarknader för kvinnor vid denna tid var mycket missgynnsam med trångsynta lagstiftningar kring arbete och risk att bli avskedad vid graviditet.²⁸ Av vara amma var ett alternativ till fattigdom som i städerna i många fall kunde leda till ett behov att prostituera sig för överlevnad.

Det fanns en rad olika institutioner för social omsorg av barn vid denna tid. Flickbarnhemmen var ett av dessa. Inom denna institution uppfostrades flickor med kunskap för att så småningom kunna mätta samhällets behov av hushållerskor/tjänarinnor. I och med industrialiseringen så valde en stor del av samhällets ogifta kvinnor vid 1800-talet senare hälft att arbeta i den framväxta industrin. Flickbarnhemmen fick då fungera efter samtidens samhällsnytta.²⁹

Barnarbete var långt in på 1900-talet vanligt i Sverige både på landsbygden och i städerna, införande av folkskola 1842 reglerade dock barnarbetet något och lagstiftade en grundutbildning för alla samhällets barn- både flickor och pojkar. Den ökade urbaniseringen som pågick nu också grundade sig på att människor sökte försörjning i industrin. Barnen i städerna arbetade också vilket var gynnsamt för arbetsgivare och vitalt för familjens ekonomi. Fram till sekelskiftet brukar man räkna att en vanlig familj bestod av mellan 5–6 personer. Detta varierade dock och familjerna var större på landsbygden. Trots mindre familjer i städerna rådde det bostadsbrist och mängder av slumkvarteret växte fram, I städerna fanns både arbetet och framväxande nöjesliv, därför tredubblades befolkningen i Sveriges städer fram till 1920 trots att antalet nyblivna städer var blygsamt fram till 1910.³⁰

Städerna var smutsiga och sjukdomar spreds, inte minst könssjukdomen syfilis. Reglementeringssystemets (1847) indelning av kvinnor i fina och ”fallna” påverkade den drabbade kvinnan.³¹ Det rådande könsidealerna så fortfarande att mannen hade försörjningsansvar över familjen och kvinnans roll var i hemmet som god husfru och moder. Det gjorde det svårt för kvinnor på arbetsmarknaden och inte förens 1939 lagstiftades att det var förbjudet att avskedas som kvinna på grund av graviditet eller giftermål.³²

Ytterligare lagstiftningar som kan vara bra att ta med i denna studie är:

- Rätten att aga (slå) sina egna barn förbjöds först 1979.³³
- 1969 – oäkta barn fick ärva sin fader.³⁴

²⁷ Ibid

²⁸ Ibid s.119–120

²⁹ Ibid s.127–128

³⁰ Ibid s.140–141

³¹ Dahlgren (2017) s. 29

³² Hedenborg & Kvarnström (2013) s.883

³³ Ibid s.69

³⁴ Ibid s.76

- 1917 - adoption inrättas.³⁵

Utvecklade lagar kring sekelskiftet

I sin bok *Från fattigvård till socialhjälp- om socialt arbete och utomparlamentarisk aktivitet* (2011) tar författarinnan Ulla Petersson upp två intressanta lagstiftningar som är intressant bakgrund till denna studie:

- **1902 års lagar**
Under 1800-talets senare slut diskuterades barn och ungdomar i samhällsdebatterna. Eftersom så kallade ”änglamakerskor” (- fostermodrar som dödade sina fosterbarn för att göra dem till ”änglar”) fanns var det tydligt att lagstiftande krav på fosterbarnsverksamheten behövdes. Den kom nu 1902 och ser framförallt som en hälsovårdsförfattning för att råda bukt på osanitära levnadsförhållanden i fosterhemmen. Dessa lagar kom även att röra uppfostran av ”vanartade” och ”försummade” barn samt lagstifta att barn under 15 år inte kunde anses straffbara.³⁶
- **1927 års barnavårdslag**
Denna är egentligen efter berörd tidsperiod för fosterhemmen i den egna studien men kort värd att nämna. Denna barnavårdslag ses som ett utvecklande på 1902 års lagar och det nya fokuset i denna lag var på barnets sunda utveckling skulle ställa krav på given vård och uppfostran. Den nya barnavårdslagen etablerade barnavårdsnämnder i varje kommun och ansvaret flyttades över till dem.³⁷

Undersökning och Resultat

Nedan följer en beskrivning av studiens åtta informanters liv och livsöden som studien funnit.

Margareta Sofia Johansson

Barnhemsbarnet 14190 Margareta Sofia Johansson föddes enligt Allmänna barnhusets rullor den 20 juli 1899 och döptes den 21 september i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm. Hon var dotter till den ogifta Hilda Sofia Johansson och intogs i Allmänna Barnhuset den 18 september 1899, mot en kostnad på 300 kr betalad av Fattigvårdsnämnden. Förutom sitt barnhusnummer förekommer Margareta också i registret över späda barn där hon givits nummer 455. Margareta bor på Barnhuset i Stockholm i drygt nio månader innan hon den 2 juli 1900 utlämnas till torparen Karl Johan Johansson och hans hustru Karolina i Kristinehamn, Karlstads stift. Där bor hon en kort tid tills fosterfadern dör och familjen flyttar till Nya Kyrkogatan 15 där Margareta lever stora delar av sitt resterande liv.³⁸

³⁵ Ibid

³⁶ Pettersson, Ulla, *Från fattigvård till socialtjänst – Om socialt arbete och utomparlamentarisk aktivitet*, (Lund: Studentlitteratur, 2011) s.37-38

³⁷ Ibid s.39

³⁸ Margareta Sofia Johansson, Barnhusakt

Sjukdomarna

Margaretas liv kommer att ständigt kännetecknas vara full av sjukdom, redan 1901 anmärks det av inspektionen, den 30/1, att Margareta varit "sjuklig" och att doktorn har sökts. Det finns en notering i diarierna samma år.³⁹ Vidare finns det mellan 1903 – 1913 noteringar att fosterfamiljen har tilldelats bidrag för Margaretas sjukdomar och vi kan utläsa i inspektionens anteckningar i diarierna att Margareta blivit sjukare med tiden. Noteringen från 1905 beskriver att doktorn sökts och att tuberkulösa bildning har funnits vid läkarrapporten.⁴⁰ Knappt ett år senare förhöjs bidraget med anledning att Margareta lider av epilepsi⁴¹, tre år sedan förhöjs bidraget ytterligare med hänsyn till sjukdomsproblematiken.⁴² Den 30 november återlämnades Margareta till barnhuset för vård, och återlämnades den 15 juli 1909 tillbaka till fostermodern.⁴³ Läser man noteringarna som inspektören gjort under anmärkningarna slås studien av vilken faktiskt omfattande sjukdom familjen och Margareta levde mer. Hennes epilepsi och antal anfall beskrivs variera men hon lider av flertal varje dag. Så pass att hon inte kan gå i skolan. Fostermodern beskriver också 1912 som åldrande och inte fullt kapabel att hjälpa Margareta då hon är borta på sitt arbete om dagen.⁴⁴

Margareta dör den 1 december 1912, 13 år gammal. I Barnhusets diaries från 1912 går det att läsa att fostermodern anmält barnets bortgång den 2 december och att barnhuset expedierat 12 kr till fostermodern för begravningshjälp. Efter 12 år tillsammans är nu den gamla änkan Karolina Johansson återigen barnlös.⁴⁵

Sjukdomsproblematik är inte något ovanligt för studiens informanter och nästa barnhus flicka som studien studerat levde även hon med en av sekelskiftets vanligaste barnsjukdomar i Sverige - Engelska sjukan.

Ebba Ingeborg Katarina Säll

Ebba Ingeborg Katarina Säll föddes den 14 november 1899 som dotter till arbetaren Carl Ferdinand Säll och hans hustru Hildegard Agnes Regina Danielson. Ebba döps i Adolf Fredriks församling i Stockholm den 24 november samma år. På dopdagen avlider även Ebbas mor Hildegard och fadern blir av 1900 års folkräkning änklings med utöver Ebba ytterligare sex barn.⁴⁶ Den 9 december 1899 intas Ebba i Barnhuset mot 300 kr från fattigvårdsnämnden och Ebba inskrivs som barnhusbarn nummer 14266 samt nummer 538 i registret över späda barn.⁴⁷

Utlämnandet till fosterhemmet

Ebba stannar kvar på barnhuset fram till den 8 augusti då hon utlämnas till stenarbetaren och tidigare sjömannen Svante Edvard Andersson och hans hustru Gustava i Gundelbol, tillhörande

³⁹ Ibid

⁴⁰ Diaries 1905

⁴¹ Diaries 1906

⁴² Diaries 1909

⁴³ Årsdiaries 1908 samt Margareta Sofia Johansson, Barnhusakt

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Diaries 1912

⁴⁶ Folkräkning 1900

⁴⁷ Ebba Ingeborg Katarina Säll, Barhusrulle

Karlstads stift. Där bodde Ebba enligt 1900 års folkräkning tillsammans med fostermoderns fyra äldre barn från hennes tidigare äktenskap. Drygt ett år efter utlämnandet anmärks det av inspektionen från barnhuset att Ebba tros lida av engelska sjukan. I inspektions anteckningarna står det bland annat att flickan lider av ”krokiga ben, vaggande gång /.../ afig i talet”.⁴⁸

Kontakten med den biologiska fadern

1902 avlider fosterfadern och hans numera änka fortsätter att vårda Ebba, samma år antecknas det också i rullen att Ebbas fostersyskon nu är fullvuxna. 1903 års inspektion hos familjen är intressant då fosterbarnet personlighet nu beskrivs. Av inspektionen den 6 november framkommer det att den nu fyra år gamla Ebba är mycket nervös och talar dåligt. Inspektionens anteckningar från samma dag bidrar även med kunskapen att Ebbas biologiska far har kontaktats, förslagsvis rörande barnets tidigare sjukdom och efterutvecklade talförmåga. Av inspektionens anteckningar går faderns svara att utläsas. Fadern har skrivit ”att alla hans barn äro lika”.⁴⁹

Ebbas liv hos fostermodern verkar av inspektionens anteckningar vara bra, enligt diarierna expedierades det sjukvårdsersättning åren 1900, 1902, 1904 och 1907⁵⁰. Livet för familjen tycks utläsas av barnhusakten som något knapert, Ebbas fostermor är änka och familjen får flera gånger bistånd till Ebba i form av kläder och böcker från Barnhuset. 1910 har Ebbas skolgång noterats i inspektions anteckningarna och hon beskrivs som en flicka som har lätt för sig i skolan och grannarna har gett henne mycket goda vitsord. Den 6 maj 1912 noteras också i inspektionens anteckningar att Ebbas biologiska fader bidragit Ebba med kläder och 1913 har Ebba avslutat sin skolgång. Den 12 september 1913 utskrivs då också en belöning på 25 kronor.⁵¹ Ebbas relation till den biologiska fadern och engagemanget från faderns sida är något som överraskar studien. Tidigare litteratur visar på att fastställandet av faderskapet och det därefter underhållsbidraget som fader betalade var viktigt⁵², men dåtida könsroller förnekar att ensamstående fäder är bra vårdnadshavare till ett barn om det inte finns en kvinna i hushållet. Familjeföreställningen innehöll helst en fader (försörjning) och en moder (omsorg/uppföstran).⁵³ Engagemanget och deltagandet i Ebbas liv från den biologiska pappan leder studien till att tro att bortlämnade av Ebba främst berodde på ekonomisk utsatthet och fattigdom snarare än brist på kärlek till- eller ansvar över sitt eget barn.

Ebbas senare liv

Ebba Ingeborg Katarina Säll är nu 14 år gammal och avskrivs från barnhusets förteckningar. Dock utskrivs det en sista omgång ersättning för Ebbas sjukdomsproblematik enligt 1915 års diaries.⁵⁴ Ebbas liv går att följa i arkivet ytterligare två decennier fram. Ebba Ingeborg Katarina Säll återfinns enligt 1930 års folkräkning bo kvar i gården hon växt upp på. Hon är av folkräkningens uppgifter ogift och arbetar inom hushållet som hembiträde.⁵⁵ Det sista uppgifterna som tagits del av i studien rörande barnhusbarnet Ebba Katarina Ingeborg Säll är från 1940 års

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Diaries 1902,1904,1907

⁵¹ Ebba Ingeborg Katarina Säll, Barnhusakt

⁵² Falk (2015) s. 11

⁵³ Hedenborg & Kvarnström (2013) s. 129

⁵⁴ Diaries 1915

⁵⁵ Folkräkning 1930

Kyrkobok i Örsberg. Den nu 41 åriga Ebba bor fortfarande kvar i samma hushåll i där hon fortfarande ogift arbetar som hembiträde.⁵⁶ Det verkar inte som om hon fått några egna barn, heller har studien inte funnit att hon tog ett eget fosterbarn till sig. Kanske var det hennes egna erfarenheter av att ha blivit bortlämnad som skrämde henne. Kanske fasade hon för att inte räkna till i att uppfostra ett eget barn som ogift hembiträde?

Karl Ludvig Eriksson

Karl Ludvig Eriksson föddes enligt allmänna barnhusets rulle den 14 mars 1898 som son till ogifta Ragnhild Karolina Eriksson. Karl Ludvig döps i Katarina församling i Stockholm den 15 mars samma år och intas i Barnhuset den 16 oktober 1899 mot 300 kr från fattigvårdsnämnden. Han tilldelas Barnhusnummer 13472 och som äldre barn skrivs han även in i rullen för äldre barn under nummer 296.⁵⁷

Utlämnandet till fosterhemmet

Den 8 augusti 1900 lämnar han barnhuset och utlämnas till arbetaren Anders Svensson och hans hustru i Åntorp, ett samhälle tillhörande Torps församling i Karlstads stift. Där bor Karl enligt inspektionsanteckningarna från 23 oktober 1901 tillsammans med sina fosterföräldrar som inte har några egna barn i hemmet. I hushållet går det av anteckningarna även att utläsa att fosterfaderns åldriga far, som beskrivs som något döv, även han bor i hemmet. Av anteckningarna från detta datum informeras det inte enbart kring boendesituationen i familjen utan anteckningarna talar också om att barnhusbarnet Karl Ludvig under årets som gått har lidit av engelska sjukan. Läkaren har sökts och hänvisas till enligt 1901 års diaries. Av anteckningarna går det att utläsas att Karl Ludvig sjukdom gett honom kännetecknade fysiska påföljder då han nu ”har svaga ben och ngt vaggande gång – öronflytning o skrofulös ögonsjukedom”.⁵⁸

Av inspektionen ett år senare går det den 29 oktober att utläsa att Karl Ludvig inte helt tillfrisknat utan anmärkningen anger att barnhusbarnet har varit mycket klen och nu också haft problem en flytning ur öronen, därav anledningen till att en läkare har sökts. I denna anmärkning finns det även en notering att Karl Ludvig nu sägas vara bättre.⁵⁹

Fosterfaderns bortgång

Karl Ludvigs fosterföräldrar är äldre och detta anmärks i 1904 års inspektion av fosterhemmet. ”Hemmet ngt torftigt dock snyggt. Ff väl gamla. Ffad 80- Fm 68år”.⁶⁰ Detta kommer ett år senare få betydelse för Karl Ludvig och familjen, den 5 april 1905 dör Karl Ludvigs fosterfar. Karl Ludvig kommer dock att få stanna kvar hos familjen och fostermodern, numera änka, Eva (född Andersdotter) fortsätter att vårda honom. Karl Ludvig kommer dock inte att leva ensam med sin fostermor länge utan redan 26 juli samma år skrivs en anteckning av

⁵⁶ Kyrkobok 1940, Örsberg

⁵⁷ Karl Ludvig Eriksson, Barnhusakt

⁵⁸ Karl Ludvig Eriksson, Barnhusakt

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid

inspektionen att snickaren Albin Skognäs Johansson numera är ägare av hemmet och omvandlats till fosterfader för Karl Ludvig. Snickare Johansson berättas av rapporteringen även ha två egna gossar som är i Karl Ludvigs ålder.⁶¹

Familjesituationen tycks vara bra och Karl Ludvig kan också antas som ett omtyckt och duktigt barn utifrån det som utläses av allmänna Barnhusets inspektioner. Av inspektionens anteckning framgår det att Karl Ludvig givits goda vitsord av både skollärare och grannar. 1910 års inspektion berättar att utöver att vara duktig är Karl Ludvig också storväxt. Dock lider han fortfarande av viss sjukdomsproblem, detta år har svullnad på ena kinden drabbat honom och hänvisning till läkare finns i diarierna för samma år.

Underhållsbidrag

Av rullen går det att utläsa att familjen tros ha haft det snålt, hemmet beskrivs som bristfälligt men ordnat och familjen har av noteringar gjorda fått bidrag från Barnhuset i flera omgångar under fosterhemsåren i form av kläder och skolböcker. Skolan tros varit viktig för familjen och Karl Ludvig visar på goda studieinsatser. Den sista noteringen som finns i inspektionens anteckningar är den 11 maj 1912 och talar om att fostermodern flyttat till Vänersborg men att Karl Ludvig stannat kvar på Åntorp hos fostermoderns släkt. Det talas också om att Karl Ludvig ska konfirmeras till hösten och bidrag för tyg till nattvardskläderna utanordnas av Barnhuset den 28 augusti samma år. Karl Ludvig tar också emot en belöning på 25 kr den 15 mars 1912, samma dag han döptes för 14 år sedan.⁶²

Karl Ludvigs senare liv

Den sista diariet förda uppgiften från Allmänna Barnhuset som denna studie har funnit kring Karl Ludvig Eriksson, är en förfrågan rörande sin moder den 27 april 1929. Av diarienedeckningen framkommer det att Carl Ludvig nu är chaufför till yrket nu är bosatt på Karagatan 11 i Göteborg. Enligt diarienedeckningen ska ett svar ha expedierats den 11 maj.⁶³ Trots undersökning har denna studie inte funnit varken svaret från Barnhuset eller brevet från Karl Ludvig i Barnhusets arkivmaterial. Karl Ludvig Eriksson finns inte heller med i Folkräkningen från 1930 vilket försvårar processen med att undersöka hans fortsatta liv. Studien har sökt i fler arkiv, register och kyrkoböcker för att försöka få klarhet i vart han fortsatte leva sitt liv. Den kunskap som studien kan bidra med är att Karl Ludvig Eriksson varken återfinns i registret över Frigivna straffarbetare, i Dödboken eller i Vigseregistret. Att han skulle ha bosatt sig eller funnit kärlek i Gotland, Jämtland eller Västernorrlands län är därför inte speciellt troligt. Karl Ludvig återfinns inte i varken bokförd i Åntorp eller i Torps kyrkoregister 1940 och därmed ter det sig troligt att han inte återvänt till och bosatt sig i sina barndomstrakter i Karlstad stift efter sitt brev från Göteborg.

Varför kontaktade han modern? Eftersom inga ytterligare brev eller svar funnits så kan vi inte veta säkert. Att som barnhusbarn kontakta Allmänna barnhuset i vuxen ålder för att få svar kring sitt ursprung är inget ovanligt. I breven som finns sparade i Allmänna Barnhusets arkiv på Stadsarkivet i Stockholm återfinns mängder av desperata och hjärtekrossande biologiska mödrar

⁶¹ Ibid

⁶² Ibid

⁶³ Diarier 1929

som söker sina barn genom att skriva till barnhuset. Det finns också en hel del brev liknande Karl Ludvigs. Brev som studien har läst och svaren som funnits, liknar inte alltid Karl Ludvigs fall. Eva F Dahlgren (2017) tar också upp dessa brev i hennes skildrande studie. På grund av det fram till 1918 var lagligt att lämna in sina barn anonymt till barnhuset, ett sätt att minska barnamord, fick brevskrivare som i Dahlbergs studie ofta svaret att ingen information om modern gick att utlämna.⁶⁴ Karl Ludvigs mamma anges i hans barnhusakt, därför skulle varit mycket intressant att läsa.⁶⁵

Vad ville han berätta för sin mor om sitt liv – var kanske i ett skeende i livet där han skulle bli fader själv? Eller sökte han bara svar om vem hon var? Den enda av studiens informanter som studien funnit faktiskt fick barn är Carl Gustaf.

Carl Gustaf

Carl Gustaf föddes den 12 oktober 1899 enligt Allmänna Barnhuset rullorr och döptes dagen efter i Upsala församling. Han intogs den 8 december i barnhuset mot 500 kr.⁶⁶ Barnets föräldrar är inte namngivna i rullen, den rätten fanns för mödrar fram till 1918.⁶⁷ Vid intagandet gavs han barnhusnummer 14252 och registrerades även som nummer 524 i rullen för späda barn. Drygt 4 månader efter intagandet på barnhuset utlämnas Carl Gustaf till Hemmansägaren A.M Johansson i Anolfsbol, tillhörande Örs församling i Karlstad stift.⁶⁸ Av 1900 års Folkräkning utläses att hushållet inte enbart består av fosterfadern Anders Magnus Johansson utan även fosterfaderns fru Matilda Johannesdotter och drängen Alfred Johannesson.⁶⁹

Inga anmärkningar

Av den förteckning som finns kring Carl Gustaf från allmänna barnhuset är det i jämförelse med andra barnhusbarns förteckningar tämligen lite information. Av det noteringar som finns vet vi av den första inspektionen som genomfördes 20 oktober 1901, att fosterföräldrarna var barnlösa och att inspektionen anmärkte en oro kring att Carl Gustaf ska ha lidit av engelska sjukan så han anmärktes ha ett stort huvud. Hänvisning till läkaren vidtogs som åtgärd. Denna fundersamhet bekräftades och anmärktes på ytterligare vid 1908 års inspektion. I denna inspektionen anmärktes även bostaden som något oordentlig och fosterfadern som ofärdig. Ett år senare förklaras bristfälligheten i hemmet med att Carl Gustafs fostermoder Matilda är mycket sjuk och hemmet därför inte hållits så ordentligt. Av inspektionsanteckningarna från den 16 oktober 1909 beskrivs också vidare att fosterföräldrarna är mycket fästa vid Carl Gustaf och av anteckningarna som inspektionen gjort, fungerar skolgången utan speciella anmärkningar. Den 11 november 1913 motas även en belöning på 25 kronor till Carl Gustaf som nu är 14 år fyllda. Familjen tar även emot bidrag i form av kläder två omgångar totalt åren 1906 och 1912.⁷⁰

⁶⁴ Dahlgren (2017) s. 30-32

⁶⁵ Carl Gustaf, Barnhusakt

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Dahlgren (2017) s.30

⁶⁸ Carl Gustaf, Barnhusakt

⁶⁹ Folkräkning 1900

⁷⁰ Carl Gustaf, Barnhusakt

Brevet till Barnhuset

Det finns bara en hänvisning till diarierna kring Carl Gustaf och det är ett inkommande förfrågan från hans änka Ellen Andersson, bosatt i Ör, där hon önskas få upplysning rörande hennes man, Carl Gustafs föräldrar. Förfrågan noteras ha inkommit den 30 juni 1922 och av den nedskrivna anteckningen ska svar ha expedierats redan samma dag.⁷¹ Studien har trots försök inte funnit varken Ellens brev eller Barnhusets expedierade svar. Det är troligt att svaret likande breven som Dahlgren (2017) tar upp i sin bok.⁷² Av Ellens brev utläses att hon gift sig med Carl Gustaf och att han nu avlidit. Noteringen från Barnhuset nämner också att Ellen ska vara bosatt i Ör, vilket underlättar arbetet med att finna dödsorsak och eventuell ytterligare familj.⁷³

Carl Gustaf avlider 1921

Av kyrkoböckerna från Örs församling framgår det att Carl Gustaf arbetat som jordbruksarbetare och avlidit den 13 april 1921 enligt läkaren av lungsot.⁷⁴ I denna dödförteckning återfinns också att hans maka är född 1897. Av Barnhusets diaries kan vi ta reda på att hon heter Ellen och levt sitt liv bland annat i Örs församling. Studien finner ingen förteckning över giftermålet men enligt folkräkning är det mycket möjligt att Carl Gustaf gift sig med en Dina Ellen Augusta Andersson (f. Karlsson). Ellen är född 1897 och av 1930 folkräkning änka bosatt numera i Smedsberg, Älvsborgs län.⁷⁵ Studien stärker henne som Carl Gustafs maka då upplösningsåret för äktenskapet redogörs vara 1921, då Carl Gustaf avled. Dina Ellen Augusta har även Ör som födelseförsamling och av folkräkningen flyttade hon till Smedsberg efter makens död med sina fyra barn. Med Carl Gustafs dödsdatum i åtanke är det mycket möjligt att han är fader till två av dessa fyra barn. Karl-Erik född 1919 och Eva Iris född 1921.⁷⁶

Karin Charlotta

Karin Charlotta föddes enligt Barnhusets rulle den 1 april 1899 och döptes i Upsala församling den 14 april samma år. Karin Charlotta intogs i Barnhuset den 29 april 1899 mot 400 kr. Hennes föräldrar är inte angivna i rullen. Hon tilldelades nummer 14073 över barnhusbarn och skrevs utöver det in i rullen över späda barn under nummer 315. Samma dag som hon intogs i barnhuset, 29 april, utlämnades hon till Mjölaren Lars Petter Hollwaster i Svarnberg, Vänge och Läby församling, Uppsala stift enligt Barnhusets rulle.⁷⁷

Utlämnandet till fosterhemmet

Ett par månader senare flyttas hon till Folkskolläraren Ivar Albert Dalstrand och hans hustru Frida. Fosterföräldrarna är av inspektionen som sker den 13 oktober 1899 barnlösa och

⁷¹ Diaries 1922

⁷² Dahlgren (2017) s.32

⁷³ Diaries 1922

⁷⁴ Dödteckning Carl Gustaf

⁷⁵ Folkräkning 1930

⁷⁶ Folkräkning 1930

⁷⁷Karin Charlotta, Barnhusakt

fosterfadern är förutom lärare också organist och klockare. Sven Albert och hans hustru Frida bor i Klockaregården i Borglösa församling, även den i Upsala stift.⁷⁸

Ny fosterhemsplacering

Knappt två månader senare återlämnas Karin Charlotta till Barnhuset och hamnar den 9 juni 1900 hos kyrkoherden S.G Svartengren och hans hustru i Rudskoga prästgård, Rudskoga församling i Karlstads stift. 1900 finns det även en hänvisning till diarierna rörande Karin Charlotta, där Ivar Dalstrand skickar in en begäran att återfå Karin Charlotta som fosterbarn. Skrivelsen (skr) som noteras av Barnhuset hänvisar till register. Denna studie har inte tagit del av denna skrivelse då den inte hittats. Men det går att notera att Karin Charlotta inte återvände till fosterföräldrarna i klockaregården utan stannade kvar i Karlstad. S.G Svartengren och hans hustru redogörs vara barnlösa tillika tidigare fosterföräldrar av den anmärkningarna som gjorts den 9 oktober 1901. I anmärkningen beskrivs dessutom att fosterföräldrarna anser att ett besök inte är nödvändigt då allt enligt Skall vara mycket gott och bra. Det genomförs inget mer besök förens 1904 då det av anmärkningen utläses att en inspektion är överflödig.

Adoption?

Den 10 augusti 1905 skrivs det i Karin Charlottas akt att hon har blivit återtagen, det ”enligt Kungl. Direktionens beslut af den 25/2 1905”.⁷⁹ Den Skrivelsen som finns i diarierna från 1905 beskriver att den 19/1 har:

”Kyrkoherden S.G. Svartengren i Rudskoga insänder inlösningskvittot för No: 14073 Karin Charlotta och anmäler att han beslutat upptaga barnet som eget”.⁸⁰

Av skrivelsen som noterats utläses att ett svar utskickats samma dag, svaret hänvisas till i registret. Det framkommer ytterligare att den 3 februari ankommit en skrivelse med moderns avsägandehandling.⁸¹ Ytterligare ska föredraget för 25/2 ha bifogats och ytterligare ett skrivelse 28/5 hänvisas till registret. Studien har inte funnit dessa skrivelser vilket är mycket synd. Det studien dock funnit är att Karin Charlotta, enligt 1910 års folkräkning fortfarande bor hos kyrkoherden Samuel Götrik Svartengren.⁸² Det finns inga mer anmärkningar från Barnhuset sida förutom en hänvisning till försäkringsboken och en diarieanmärkning kring avsända livränteböcker för överåriga barnhusbarn i 1913 års diarium⁸³. Det framkommer alltså som troligt att Karin Charlotta stannade kvar med familjen Svartengren efter beslutet 1905. Adoption infördes i Sverige först 1917⁸⁴ men av studien framgår att Karins ”adoption” givits dispens.

Enligt 1930 års folkräkning är Karin Charlotta nu bosatt i Uppsala och ogift. Det framgår inte vad Karin Charlotta har för yrke eller hemort utan anteckningen säger istället att hon är ett barn av okända föräldrar.⁸⁵ Denna ”adoption” som genomförts antas mer haft att göra med en vilja att

⁷⁸ Ibid

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Diarier 1905

⁸¹ Karin Charlotta, Barnhusakt

⁸² Folkräkning 1910

⁸³ Diarium 1913

⁸⁴ Hedenborg & Kvarnström (2013) s. 76

⁸⁵ Folkräkning 1930

behålla Karin som fosterbarn i familjen. Återkommande till sin födelseort kan förklaras med en vilja av Kari att återkomma till sitt ursprung. Vad hon gjorde i Uppsala vet vi inte. Kanske ville hon känna sig närmare sitt ursprung genom att bosätta sig där.

Någon som hade en närmre relation till sin moder är studiens sjätte informant Rut Natalia Pettersson.

Rut Natalia Pettersson

Rut Natalia Pettersson föddes enligt Allmänna Barnhusets rulle den 6 april 1899 och döptes den 11 april samma år i Adolf Fredriks församling. Rut Natalia är dotter den ogifta amman nummer 89 Klara Vilhelmina Pettersson. Rut Natalia intogs på Barnhuset den 14 juni 1899 och Klara Vilhelmina arbetare som amma på Barnhuset i tre månader, därefter betalades platsen den 15 september men en inlösen på 200 kr. Rut Natalia tilldelades barnhusnummer 14107 och skrev även in i registret över späda barn under nummer 356.⁸⁶

Fosterfamiljen och släktskapet

Rut Natalia utlämnades den 15 september samma år till Hemmansägaren Nils Johan Sonesson från Vestanå i Ransäters församling, Karlstads stift. Enligt anteckningar på akten kring barnets släktskap till fosterföräldrarna tycks det utläsas att Rut Natalia är systerdotter till fostermodern. Det kan förklara den anteckningen som görs av inspektionen den 2 augusti 1900. Av den anteckningen från inspektionen anmärks det att modern vistas för tillfälligt i barnets hem och att fosterföräldrarna har egna tre egna barn mellan 7 – 3 år. En skulle kunna tänka att Rut Natalias moder hade haft tanka på att försöka återfå barnet efter en tid, då akten inte talar om varför barnet intagits.⁸⁷

Trots släktskapet till fosterföräldrarna och moderns vistelse i hemmet flyttas Rut Natalia den 15 november 1900 till Lägenhetsinnehavaren Olof Hemmingsson i Stora Stensdalen. Denna ort tillhör samma församling och stift som tidigare fosterhemsplacering. Av det anteckningar som förtecknats av inspektionen 7 oktober 1901 är fosterföräldrarna barnlösa och Rut Natalias moder som av anteckningarna utläses som Laura eller Lovisa Pettersson arbetar hos en torpare i Stominge i Kyrkobyn för att kunna bidra Rut Natalia med kläder och pengar.⁸⁸

Den 6 mars 1905 kan det av anteckningarna från inspektionen läsas att Rut Natalia råkat ut för en olycka och haft sin högra axel ur led. Läkaren har sökt för det. 4 år senare beskrivs Rut Natalias karaktär för första gången. Den 31 oktober 1908 stor det anmärkt att hon är stor och duktig. Tyvärr lider hon något av blodbrist så det åtgärdas med hänvisning till fortsatt läkarbehandling.

⁸⁶ Rut Natalia Pettersson, Barnhusakt

⁸⁷ Ibid

⁸⁸ Ibid

Det noteras även att det bor en 84 årig kvinnlig inneboende i hushållet. Hänvisningarna som finns till diarierna handlar främst om sjukersättning.⁸⁹

Rut Natalias Petterssons senare liv

Det finns inte vidare mycket skrivet om Rut Natalias fortsatta liv. Av akten går det att utläsa att familjen fått underhållsbidrag till Rut Natalia i form av böcker och kläder. Det utläses också att bidrag till nattvardkläder tillkommit familjen den 11 november 1913 och att Rut Natalia fått belöning på 25 kr den 11 april 1913, drygt en vecka efter sin 14 års dag.⁹⁰ 1910 års folkräkning beskriver att fadern nu är murare till yrket.⁹¹ Studien har tagit reda på att Rut Natalia inte förekommer i Ransäters församling 1940 så det är mycket troligt att hon lämnat sitt fosterhem och flyttade. En tanke är att hon skulle kunna ha letat upp sin moder.

Någon som också bott med en nära familjemedlem är studiens näst sista informant Erik Vilhelm Jansson som under en tid utlämnades till sin farmor.

Erik Vilhelm Jansson

Erik Vilhelm Jansson föddes enligt Allmänna Barnhusets rullor den 18 mars 1899 och döps i Hammarby församling den 21 mars samma år. Han är son till ogifta Beda Sofia Jonsson och intas i Barnhuset den 29 april 1899 mot 400 kr. På Barnhuset tilldelas han barnhusnummer 14074 och nummer 316 i rullen över späda barn.⁹²

Utlämnad till fosterfamilj samma dag

Redan samma dag som han intas på Barnhuset utlämnas han till arbetaren Karl Gustaf Blomgren och hans hustru Alma Sofia på Österlånggatan 3 i Stockholm. Där blir Erik Vilhelm kvar i tre månader innan han flyttar till sin farmor Änkan Fredrika Nilsson i Törndalen af Eds församling i Uppsala stift den 1 juli 1899. Av inspektionens anteckningar som gjordes vid inspektionen hos fosterfamiljen Blomgren skall hemmet ha varit snyggt och där skall det även bo en 3årigt barn men inga andra inneboenden. Erik Vilhelms fader skall av anteckningarna också bidra med 7 kr i månader.⁹³

Livet för Erik Vilhelm tycks inte ha varit vidare bra. Han bor inte länge hos sin farmor utan efter att flyttats till ytterligare ett fosterhem hamnar han tillslut i Karlstad 1905. Först bor han hos änkan Fredrika Fjällman men redan ett par månader senare flyttar han till hennes son då hon av anteckningarna utläses säljer gården och inte vill ha fosterbarnet hos sig. Läser man vidare i inspektionernas anteckningar från samma år verkan familjen ha det svårt. Fosterfadern är under

⁸⁹ Ibid

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Folkräkning 1910

⁹² Erik Vilhelm, Barnhusakt

⁹³ Ibid

en tid utan arbete och det är bekymmersamt i hemmet. Erik Vilhelm beskrivs som elak och fosterfader uttrycker en vilja att inte vilja behålla honom. Trots detta så konfirmeras Erik Vilhelm, även fast han är efter i skolan och utges en belöning den 11 mars 1913.⁹⁴

Erik Vilhelms senare liv

Av 1930 års folkräkning lämnar Erik Vilhelm Karlstad och bor numera hos sin förman i Färgelanda, Älvsborg. Där arbetar han som stenhuggare.⁹⁵ Han har även hunnit gifta sig, och studien har i sitt sökande kommit fram till att han enligt kyrkboken i Färgelanda gifte sig den 24 november 1922 med en Elsa Justina Zakrisson (f.1904), då arbetande inom fabrik. Tyvärr slutar spåren efter Erik Vilhelm där och 1940 återfinns han varken i hemförsamlingen eller hemorten Färgelanda.⁹⁶

Johanna Sofia Sundstrand

Johanna Sofia Sundstrand föddes enligt Allmänna Barnhusets rullor den 24 juni 1894 och döptes okänd dag i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm. Hon var dotter till den avlidne styrmannen Karl Johan Sundstrand och hans hustru Anna Sofia. Johanna Sofia intogs i Barnhuset den 7 december 1899 mot 300 kr från Fattigvårdsnämnden. Hon fick barnhusnummer 9476 och eftersom hon var över 1 år gammal så inskrevs hos även i registret över äldre barn under nummer 355. Hon kommer att bo hos sin moder en tid mellan 1902 – 1906 som får jobb som segelsömmerska. Livet verkar vara ganska tuff för familjer och de bor i en bostad där de hyr ut båda rummen. Johanna går av inspektionens anteckningar att utläsas blivit sett efter av den äldre kvinnan som hyr det ena rummet.⁹⁷

Utlämningen till Karlstads stift

Den 11 februari 1907 utlämnades den då 12 åriga Johanna till den ogifta Kristina Lovisa Jonsson i Långenas församling i Karlstad stift. Knappt två år senare finns det en anmärkning som går att tolka som att fostermodern väljer att ta Johanna som sin egen och där slutar också barnhusets noteringar och inspektioner.⁹⁸

Det finns väldigt lite att utläsa efter 1909. Johanna Sofia Sundstrand återfinns varken i dödsregistret eller i vigselregistret. Det vi vet är att hon av 1910 folkräkning fortfarande står skriven i Karlstad hos sin fostermoder Kristina Lovisa. Vad som hände henne sen har studien inte funnit.⁹⁹

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Folkräkning 1930

⁹⁶ Färgelanda kyrkobok 1922

⁹⁷ Johanna Sofia Sundstrand, Barnhusakt

⁹⁸ Ibid

⁹⁹ Folkräkning 1910

Sammanfattning Resultat

Kort sammanfattat går det att säga att alla studiens informanter haft olika livsöden i sina fosterhemsplacerade hem. Majoriteten av dem led av en utdragen sjukdomshistorik särenlig med tiden. Av åtta informanter fanns studien bevis att två avlidit i ung ålder. Bara en av informanterna har resultatet funnit ha blivit förälder och alla barnen stannade heller inte kvar i Karlstads stift. Studien har även funnit att det bland informanterna inte gick att se ett givet familjemönster utan dem flesta av dessa barnhemsbarn kom att leva i många olika familjekonstellationer under sina första år i livet. Övergripande har studien funnit att genomförandet av inspektioner varit mycket viktiga för det Allmänna Barnhuset men att dessa barn försvunnit i många avseenden när det gäller vidare information.

Analys och Diskussion

Det som studien främst kommer fram till är att det är ett gediget och utmanade åtagande att försöka forska bland Sveriges befolkning och det kräver att man inte gräver på samma ställe utan istället försöka finna svar från olika håll och informationskällor. Av studiens resultat har det framkommit en del uppgifter som kan besvara hur fosterbarnens uppväxt i fosterhemmen och hur deras liv kom att se ut efter fosterhemmet.

Det som går också att urskilja ur studien är att många av studiens informanter led av sjukdomar. Något som även går att urskilja när man tittar på andra barnhusbarns akter i Allmänna Barnhusets arkiv. Vidare intressant är det att sjukdomsproblemet inom barnhuset inte berörs något fördjupande i tidigare forskning som studien tagit del av. Av dessa åtta barn som studien tagit del av, har sex av barnen beskrivna sjukdomsfall och läkarhänvisningar i sina akter. Det kan å ena sidan visa på ett rådande samhället kring sekelskiftet i Sverige som just kännetecknas av fattigdom och sjukdom, men det visar å andra sidan mer den viktiga samhällsfunktion som Barnhuset hade när det kommer till social hjälp och omsorg något som beskrivs av Sköld och Söderlind som ett resultat av statens ökade inflytande.¹⁰⁰ Något som studien finner viktigt och intressant att belysa. Det finns en vilja och önskan att det ska gå bra för dessa barn från barnhusets sida och det årliga inspektionerna och bidragen stärker detta ytterligare. En förklaring till det kan vara 1902 års lagar rörande barn, något som diskuteras av både Falk¹⁰¹ och Sköld & Söderlind¹⁰². Barnen främjas till skolgång och utbildning och belönas oftast när fosterhemsåren är slut. Bostadens skick och fosterföräldrarnas möjligheter till att ge barnen ett bra liv utvärderas och försäkras noga. Bortlämnande men inte bortglömda passar bra in på barnhusets agerande när det gäller utackorderade barn i fosterhemssystemet i början på 1900-talet.

Med det sagt är det såklart inte en självklarhet att alla dessa fosterhemsbarn mått bra inom familjen. Studien har på grund av materialets ålder inte haft möjlighet att intervjua eller ta del av dessa fosterhemsplacerade barns verkliga åsikter. Det finns inga skrivna memoarer eller funna brev från studiens berörda barnhemsbarn och tyvärr heller inga brev funna från barnen i

¹⁰⁰ Sköld & Söderlind (2014) s. 18

¹⁰¹ Falk (2015) s. 10

¹⁰² Sköld & Söderling (2014) s. 14

Allmänna Barnhusets arkiv. Det studien även värderar utifrån objektivt synsätt är att dessa barn trots allt lämnats bort, det är en given separation som för vilket barn som helst, såklart även idag, skapar frågor och funderingar inom barnet. Viljan att ge sitt barn bättre förutsättningar, borta från fattigdom och egen skam analyserar studien som främsta orsaken till intagandet på barnhuset. Det stärkts av att flera av barnens biologiska föräldrar försökt att finna kvar i barnens liv, Ebba Ingeborg Katarina Sälls pappa lämnade bort den sistfödda av hans många barn när han blev änklings, han återfinns trots separationen i Ebbas akt där han exempelvis den 6 maj 1912 bidrar henne med kläder.¹⁰³ Rut Natalia Petterssons biologiska moder är ett annat exempel, hon tog av inspektionens anteckningar anställning hos en torpare 1901 för att kunna bidra sin dotter med kläder och pengar.¹⁰⁴

Ett exempel på att separationen påverkat barnets liv är Karl Ludvig Eriksson som flyttade till Göteborg och blev chaufför. Han frågar efter sin moder 1929 då han är 31 år gammal. Det är mycket synd att svaret inte funnits för studien att ta del av. En kan undra vad han ville berätta för sin biologiska moder. Kanske hade han gift sig och fått barn han ville dela med sig av? Eller kanske undrade han vad som blev av hans moders liv. Studien lämnar med ödmjukhet vidare det arbete att fördjupa sig och finna svaret till framtida forskare.

Det är även intressant att studera vad dessa barn hade haft för livsöden om de inte adopterades bort. Den tidigare forskningen som studien tagit del av handlar främst om den institutionella barnvården i form av barnhus och olika uppfostringsanstalter. Men intressant är att jämföra hur dessa barns livsöde skulle kunnat sett ut om de föddes i början av 1800-talet istället för i slutet. Om vi sätter studiens informanter i jämförelse med det som Losman beskriver i sin rapport kring omsorgen av barn i Värmland och det livsödet som drabbade den 18 åriga oäkta flickan som tidigare beskrivs i forskningsläget ser vi att denna studiens informanter beskriver klara skolan bra, dem är duktiga och har flertalet anmärkta goda vitsord från grannar och skolväsendet. De hade troligen inte haft de professioner de fick såsom exempelvis jordbruksarbetare, chaufför, stenarbetare eller hushållerskor om de föddes i början av 1800-talet istället. En kan argumentera och säga att dessa yrken tillhör en viss lägre samhällsklass eller viss socioekonomisk bakgrund, men den diskussionen är inte relevant i denna studie då ett yrke ter sig bättre än ett liv i kriminalitet och fattigdom.

Sammanfattningsvis har denna studie kommit fram till att det rådande problemet i samhället med sjukdomar påverkade nästan alla av barnhusbarnen. Av resultat går det å ena sidan att tyda att två av barnen, Margareta Sofia Johansson och Carl Gustaf Andersson dog i tidig ålder av sjukdomar, Margaretas sjukdom sen barnsben. Men resultatet kommer även fram till hur betydelsefull dessa inspektioner, läkarhänvisningar och sjukersättningar var för barnens välmående. Denna studie har också gett svar på den stora mängd individualiteter som studien önskade. Alla informanter eller fosterbarn som studien berör har gått olika vägar fram i livet. Ebba Ingeborg Katarina Säll blev kvar i sin hemtrakt och av framlagt resultat levde stor del av sitt liv med den fosterhemsfamilj hon växte upp hos. Framväxten av en utvecklande och förbättrad social omsorg är något som studie påverkas av. Denna studie kan främst ge läsaren en allmän syn in i hur livet såg ut för dessa fosterbarn som växte upp i Karlstads stift. Av Karin Charlotta och Johanna Sofia

¹⁰³ Ebba Ingeborg Katarina Säll, Barnhusakt

¹⁰⁴ Rut Natalia Pettersson, Barnhusakt

Sundstrand som adopterades eller tog som egna barn finns det nästan inga rapporter om alls om framtida liv. Av 1930 års Folkräkningar vet vi att Karin Charlotta återvände till sin dopförsamling. Kanske letade hon efter sin moder.¹⁰⁵

Framtida forskning

Av materialet som studien har mött i Allmänna Barnhusets arkiv har flertalet syskonpar och syskongrupper mötts. I denna studie beskrivs enbart 1 av 8 Barnhusbarn ha haft ett syskon intaget inom fosterhemssystemet På Barnhuset. Johanna Sofias syster barnhusbarn 11469 Agneta hamnade enligt hennes akt också i Karlstad stift och beskrivs ha behandlats av sin fosterfamilj som deras eget barn.¹⁰⁶ Det skulle därför vidare vara intressant att följa upp hur utlämningen av syskonpar och syskongrupper på Barnhuset såg ut. Utackorderades de någonsin till samma fosterfamilj? Blev deras liv annorlunda beroende på hos vem de hamnade?

Är man vidare intresserad av ämnet barnavård, social omsorg och människors värde i början av 1900-talet rekommenderas Eva F Dahlgrens bokserier där ”Vad hände med Barnen?” (2017) ingår. Den tillhandahåller förutom värdefulla kunskaper ur arkiven och historisk kunskap, en hjärtgripande skildring om hur samhällsorganisationen med rådande ideal och normer straffade människor samt medförde hjärtesorg och evig saknad.

Sammanfattning

Denna forskningsstudie har studerat Allmänna Barnhuset i Stockholms arkivmaterial och utlämnandet av åtta fosterbarn till Karlstads stift. Studiens syfte är att försöka redogöra för hur dessa barns liv såg ut i fosterhemmen och om det går att redogöra för hur deras senare liv blev. Studien har använt en kvalitativ forskningsmetod och teori och kommer fram till att bidra med en allmän bild över hur livet såg ut i fosterhemmen i Karlstad stift kring sekelskiftet. I uppsatsens diskussion redogörs och analyseras resultatet med kopplingar till tidigare forskning om barnhem, utvecklandet av den sociala omsorgen under 1900-talet och ett jämförande kring hur annorlunda livsödet för dessa fosterbarn hade kunnat sett ut, om de fötts i början av 1800-talet i stället. Studiens resultat kommer kortfattat fram till att barnhusbarnen som hamnade i fosterhem i Karlstad Stift i hög grad var drabbade av sjukdomar. Studien fann att en del av informanterna dog i tidig ålder av sjukdomar. Studien fann även att alla fosterbarn inte stannade i sina hemförsamlingar eller inom Karlstad Stift. En del av studien informanter lämnade fosterfamiljen och flyttade till andra orter och fortsatte sin yrkes- och sociala liv där.

¹⁰⁵ Folkräkningen 1930

¹⁰⁶ Agnetha Sundstrand, Barnhusakt

Käll- och Litteraturförteckning

OTRYCKTA KÄLLOR

Carl Gustaf

Carl Gustafs Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14252.pdf

Hämtad från Riksarkivets, *Folkräkningen (Sveriges befolkning) 1900*, information om fosterhushållet.

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Matilda&Efternamn=Johannesdotter&DatumFran=1853&DatumTill=1853&Fodelseforsamling=%c3%b6r&Folk1860=true&Folk1870=true&Folk1880=true&Folk1890=true&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=2&postid=Folk_112994490&tab=post

Andersson Karlsson, Dina Ellen Augusta *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1930*

Hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/person?Namn=ellen+andersson&Fodelsear=1897&AvanceradSok=True&PageSize=100&page=21&postid=Folk_127635202&tab=post&FacettState=undefined%3ac%7c#tab

Carl Gustaf, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1900*, hämtad från Riksarkivet

Hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Carl+Gustaf&DatumFran=1899&DatumTill=1899&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=false&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=15&postid=Folk_112994491&tab=post#tab

Carl Gustaf, *Dödboken*

Hämtad från Riksarkivet: Statistiska Centralbyrån (SCB) – samlingspost, *Utdrag ur födelse-, vigsel- och dödböcker 1860-1949*, Referenskod: SE/RA/420401/01/H 1 AA/2359 Datering: 1921

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0032198_00101#?c=&m=&s=&cv=100&xywh=346%2C146%2C2886%2C1614

Ebba Ingeborg Katarina Säll

Ebba Ingeborg Katarina Sälls Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14266.pdf

Säll, Ebba Ingeborg Katarina, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1930*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=ebba+ingeborg+katarina&Efternamn=s%c3%a4ll&DatumFran=1899&DatumTill=1899&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=true&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=3&postid=Folk_127698018&tab=post#tab

Ebba Ingeborg Katarina Säll, Statistiska Centralbyrån (SCB) – samlingspost, Serie: *Utdrag ur församlingsböckerna*, Referenskod: SE/RA/420401/13/H 1 AA/349. Datering: 1940, Anmärkning: Älvsborgs län. Församling 24-33.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/C0301095_00430#?c=&m=&s=&cv=429&xywh=942%2C1855%2C6487%2C3645

Säll, Carl Ferdinand, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1900*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=carl+ferdinand&Efternamn=s%c3%a4ll&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=true&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=1&postid=Folk_113963679&tab=post#tab

Erik Vilhelm Jansson

Erik Vilhelm Janssons Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14074.pdf

Statistiska Centralbyrån (SCB) – samlingspost, Serie: *Utdrag ur födelse-, vigsel- och dödböcker 1860-1949*, Referenskod: SE/RA/420401/01/H 1 AA/2399, Datering: 1922, Anmärkning: Älvsborgs län: fbu, vbu.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0032238_00776#?c=&m=&s=&cv=775&xywh=-351%2C-3%2C5809%2C3263

Jansson, Erik Vilhelm, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1930*, hämtad från riksarkivet

<https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Erik+Vilhelm&Efternamn=Jansson&DatumFran=1899&DatumTill=1899&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=true>

[_127343443&tab=post#tab](http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_127343443&tab=post#tab)

Johanna Sofia Sundstrand

Johanna Sofia Sundstrands Barhusrulle, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_09476.pdf

Sundstrand, Johanna Sofia, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1910*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Johanna+sofia&Efternamn=sundstrand&DatumFram=1894&DatumTill=1894&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=false&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=1&postid=Folk_124039320&tab=post#tab

Karl Ludvig Eriksson

Karl Ludvig Erikssons Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_13472.pdf

Eriksson, Karl Ludvig, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1910*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Karl+Ludvig&Efternamn=Eriksson&DatumFram=1898&DatumTill=1898&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=false&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=2&postid=Folk_124706957&tab=post#tab

Karin Charlotta

Karin Charlottas Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, hämtad från Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14073.pdf

Karin, Charlotta, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1930*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=karin+charlotta&DatumFram=1899&DatumTill=1899&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=false&Folk1900=false&Folk1910=false&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=4&postid=Folk_128190163&tab=post#tab

Karin, Charlotta, *Folkräkningar (Sveriges befolkning) 1910*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=karin+charlotta&DatumFran=1899&DatumTill=1899&Folk1860=false&Folk1870=false&Folk1880=false&Folk1890=false&Folk1900=false&Folk1910=true&Folk1930=false&Lan=17&AvanceradSok=False&page=1&postid=Folk_126653984&tab=post#tab

Margareta Sofia Johansson

Margareta Sofia Johanssons Barnhusakt, Allmänna Barnhuset, Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14190.pdf

Rut Natalia Pettersson

Rut Natalia Pettersson, Barhusrulle, Allmänna Barnhuset, Stockholms Stadsarkiv

http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Bildarkiv/Egenproducerat/SE-SSA-0809/Barnhuspdf2008/09_14107.pdf

Pettersson, Rut Natalia *Folkräkningar (Sveriges befolkning)1910*, hämtad från Riksarkivet

https://sok.riksarkivet.se/folkrakningar?Fornamn=Rut+Natalia&Efternamn=Pettersson&Folk1860=true&Folk1870=true&Folk1880=true&Folk1890=true&Folk1900=true&Folk1910=true&Folk1930=true&AvanceradSok=False&page=1&postid=Folk_126682342&tab=post#tab

Arkiv

Allmänna Barnhuset Diarier, Stockholms Stadsarkiv

Hänvisning/År/barnhemsbarn:

4/1901/Margareta Sofia Johannsson	202/1929/Karl Ludvig Eriksson
4/1903–13/Margareta Sofia Johansson	216/1922/Carl Gustaf
191/1905/Margareta Sofia Johansson	4/1904/Ebba Ingeborg Katarina Säll
232/1906/Margareta Sofia Johansson	18/1915/Ebba Ingeborg Katarina Säll
237/1909/Margareta Sofia Johansson	4/1904/Ebba Ingeborg Katarina Säll
721/1908/Margareta Sofia Johansson (årsdiarium)	4/1907/Ebba Ingeborg Katarina Säll
525/1912/Margareta Sofia Johansson	4/1901-1903/Rut Natalia Pettersson
4/1906/ Rut Natalia Pettersson	
4/1908/ Rut Natalia Pettersson	4/09/ Rut Natalia Pettersson
61/1905/Karin Charlotta	6/1913/Karin Charlotta

Övriga digitala arkiv

Frigivna straffarbetsfångar, Riksarkivet

<https://sok.riksarkivet.se/frigivna-straffarbetsfangar>

Stockholmspolisens signalementsfotografier 1869–1920, Stockholms Stadsarkiv, hämtad

<http://digitalastadsarkivet.stockholm.se/Databas/stockholmspolisens-spaningsfotografier-1869-1920/Sok>

LITTERATUR

Alveson, Mats & Sköldberg, Kaj, *Tolkning och reflektion- vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2017) IBSN 978-91-44-11113-1

Dahlgren, Eva F, *Vad hände med barnen? – Hur de minsta blev en handelsvara*, (Stockholm: Forum, 2017) IBSN 978-91-37-14601-0

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, (Lund: Studentlitteratur, 2009) IBSN 978-91-44-05004-1

Falk, Lillemor, *Frukta Gud och föreståndarinnan*, (Eget Förlag: 2015) IBSN 978-91-637-7396-9

Hedborg, Susanna & Kvarnström, Lars, *Det svenska samhället 1720–2010 – Böndernas och arbetarnas tid*, (Lund: Studentlitteratur, 2013) IBSN 978-91-44-08063-5

Losman, Beata, *Okända kvinnors röst: Landsbygdskvinnor i 1800-talets Värmland*, Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning Rapport 1983:1, Göteborg, 1983. IBSN 0282-0153

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan, *Forskningsprocessen- kvalitativa och kvantitativa perspektiv*, (Stockholm: Liber AB, 2008) IBSN 978-91-47-08408-1

Pettersson, Ulla, *Från fattigvård till socialtjänst – Om socialt arbete och utomparlamentarisk aktivitet*, (Lund: Studentlitteratur, 2011) IBSN 978-91-44-07322-4

Sköld, Johanna & Söderlind, Ingrid, *Fosterbarn i tid och rum: Lokal och regional variation i svensk fosterbarnsvård ca 1850–2000*, (Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2014). IBSN 978 91 7331 635 4

Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, (Lund: Studentlitteratur, 1994) IBSN 91-44-3986-1